

POLSKA SCENA POLITYCZNA

Środowiska – komunikacja polityczna – strategie

Pod redakcją
Katarzyny Sobolewskiej-Myślik,
Agnieszki Hess,
Krzysztofa Kowalczyka

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Kwiatkowska, A. (2008). *Zieloni 2004 – reprezentacja nowych ruchów społecznych na polskiej scenie politycznej*. W: K. Sobolewska-Mysłik, A. Hess, K. Kowalczyk (red.), *Polska scena polityczna. Środowiska – komunikacja polityczna – strategie*, s. 328-339. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Agnieszka Kwiatkowska (Uniwersytet Warszawski)

ZIELONI 2004 – REPREZENTACJA NOWYCH RUCHÓW SPOŁECZNYCH NA POLSKIEJ SCENIE POLITYCZNEJ

Partia Zieloni 2004 stanowi istotną nowość na polskiej scenie politycznej, zarówno jeśli chodzi o podejmowaną przez nią problematykę z nurtu lewicowo-libertariańskiego, jak i sposób organizacji wewnętrznej: strukturę, metody podejmowania decyzji oraz wylaniania liderów, a także strategię rywalizacji politycznej. Stanowi pierwsze w Polsce ugrupowanie w pełni oparte na zasadach tzw. Zielonej Polityki. Zieloni 2004 uzyskują od momentu powstania niewielkie poparcie wśród wyborców (poniżej 0,5 proc.), jednak biorąc pod uwagę sukcesy partii o zbliżonym profilu w wielu krajach Europy Zachodniej, a od 1989 r. również Środkowo-Wschodniej, jak i przemiany społeczno-ekonomiczne zachodzące w Polsce, nie jest wykluczony w przyszłości wzrost zainteresowania polityką postmaterialistyczną i, tym samym, powiększenie się elektoratu partii reprezentujących ten nurt.

W artykule wykorzystane zostały dane ankietowe zebrane przez autorkę podczas trzech Walnych Zgromadzeń Delegatów Partii Zieloni 2004, które odbyły się w latach: 2004 r. w Gdańsku, 2006 r. w Katowicach oraz 2008 r. w Warszawie. Część pytań powtórzona została we wszystkich badaniach, co pozwoliło na prześledzenie zmian w poglądach delegatów w czasie, część miała charakter różnicowany i odnosiła się do aktualnych wydarzeń i działalności partii.

Geneza Zielonych 2004

Pierwsze Zielone ugrupowania powstały w krajach Europy Zachodniej w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. Chociaż już wcześniej w programach „starych” partii politycznych pojawiły się postulaty ekologiczne, pacyfistyczne i równouprawnienia kobiet, to dopiero nowo tworzące się podmioty zintegrowały szerokie spektrum tych kwestii w ramach tzw. Zielonej Polityki, łącząc je z postulatami decentralizacji, demokratyzacji i ponadnarodowego, globalnego podejścia do polityki. Większość europejskich partii Zielonych wyrosła z organizacji nowych

ruchów społecznych jako ich polityczna reprezentacja. Poprzez dążenie do uczestnictwa w kształtowaniu polityki państwa, aktywiści tych ruchów zamierzali realizować na większą skalę postulaty swoich środowisk. Nowe ruchy społeczne, przede wszystkim ruch ekologiczny, w mniejszym stopniu feministyczny, LGBT (*lesbian, gay, bisexual, transgender*), pacyfistyczny, a w późniejszych latach także alterglobalistyczny, stały się dla partii Zielonej Polityki nie tylko źródłem idei politycznych, ale także sposobów działania, zarówno jeśli chodzi o samoorganizację, jak i repertuar akcji politycznych. Dostarczyły im również bazy członkowskiej.

W Polsce pierwsze organizacje nowych ruchów społecznych określające się jako partie polityczne wywodziły się z ruchu ekologicznego. W 1988 roku, na fali liberalizacji systemu, powstały trzy takie organizacje: Federacja Zielonych, Polska Partia Zielonych oraz Niezależne Stronnictwo „Ruch Zielonych”. Obecnie, jak podaje Państwowa Komisja Wyborcza, zarejestrowanych jest pięć partii odwołujących się w nazwie do ekologii: Polska Partia Ekologiczna Zielonych, Polska Partia Ekologiczna, Partia Zielonych, Zieloni 2004 i Partia Zielonych Rzeczypospolitej Polskiej.¹

Według modelu genezy partii zaproponowanego przez Maurice Duvergere’a², partia Zieloni 2004 reprezentuje typ partii pozaparlamentarnej, inaczej – partii o genezie zewnętrznej. Jej rozwój obrazuje wskazane przez tego autora stadia:

- a. powstanie grupy aktywistów organizacji niepolitycznych – w tym przypadku organizacji pozarządowych,
- b. powstanie lokalnych komitetów wyborczych,
- c. budowanie sieci powiązań między poszczególnymi elementami struktur.

Początki partii Zieloni 2004 datować można na wiosnę 2001 roku. Wówczas grono działaczy ekologicznych organizacji pozarządowych – m.in. Radosław Gawlik, Wojciech Kłosowski, Jacek Bożek, Robert Jezierski, Magdalena Mosiewicz – rozpoczęło nieformalne rozmowy z działaczkami feministycznymi – jak Kinga Dunin, Sławomira Walczewska – o konieczności powołania reprezentacji politycznej tych ruchów. Z czasem dołączyli do nich działacze ruchu LGBT. Jak uzasadniał decyzję o zaangażowaniu się w politykę ówczesny przewodniczący partii Jacek Bożek:

Organizacje pozarządowe mogą wpływać na świadomość, edukować, ale zmieniać rzeczywistość jest im trudno. Zwłaszcza, że w Polsce środowiska obywatelskie, feministyczne, ekologiczne, czy mniejszościowe coraz częściej trafiają na polityczną barierę. Doszliśmy do wniosku, że tylko partia może zapewnić nam skuteczność.³

Tak więc Zieloni 2004 powstałi jako reprezentacja grup społecznych, które nie znajdowały dla siebie reprezentacji parlamentarnej w postaci istniejących już partii, co charakterystyczne jest dla modelu duvergerowskiego. Jednakże spór o formułę funkcjonowania Zielonych – czy powinni działać jako profesjonalne ugrupowanie polityczne czy też jako słabo zinstytucjonalizowany ruch społeczny – nie został do końca zażegnany i występuje, choć w mocno złagodzonej formie, również współcześnie.

¹Państwowa Komisja Wyborcza, *Wykaz partii politycznych*, <http://www.pkw.gov.pl/pkw2/redir.jsp?place=galleryStats&id=129644>, dostęp: 23.03.2010.

² M. Duverger, *Political parties. Their organization and Activity in the Modern State*, Methuen & Co. Ltd., London 1955, s. XXX.

³ A. Brzeziecki, *Czarni, czerwoni, niebiescy, zieloni*, „Tygodnik Powszechny” 2003, nr 43 (2833), s. 26.

Inspiracją dla tej inicjatywy politycznej były sukcesy partii Bündnis 90/Die Grünen w Niemczech. Działacze niemieccy służyli nowo powstającej partii pomocą merytoryczną dotyczącą sposobu organizacji, budowania struktur, mobilizacji zwolenników oraz konstruowania programu partii – z partią tą łączą zresztą do tej pory Zielonych 2004 najsilniejsze związki spośród europejskich ugrupowań ekologicznych.

We wrześniu 2003 roku odbył się zjazd założycielski Zielonych, na którym powołano władze, także terenowe, uchwalono statut i program partii (*Zielony Manifest*). Opracowano również strategię rozwoju struktur terenowych oraz podjęto decyzję o złożeniu do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie wniosku o rejestrację partii, który został przedłożony w styczniu 2004 roku (wpisanie partii do ewidencji przeciągnęło się jednak aż do października tego roku).

Nie mając jeszcze osobowości prawnej, Zieloni 2004 startowali w wyborach do Parlamentu Europejskiego jako Komitet Wyborczy Wyborców Zieloni 2004. Jednak czynniki takie jak: słabość struktur partyjnych, mała liczba członków, problemy ze zdobywaniem funduszy na kampanię i niezajomość partii przez potencjalnych wyborców spowodowały, że udało się zarejestrować listy partyjne jedynie w trzech okręgach, co – pomimo niskiej frekwencji, która dawała możliwość osiągnięcia przez dysponujące niewielkim poparciem elektoratu, ale dobrze zorganizowane grupy, relatywnie wysokiego wyniku – przelożyło się na zaledwie 0,27% ważnych głosów. Zbliżone poparcie partia uzyskala, startując w kolejnych wyborach powszechnych (zob. Tabela 1).

Tab 1. Wyniki Zielonych 2004 w wyborach powszechnych.

Data	Typ wyborów	Koalicje	Liczba kandydatów	Uzyskane głosy	Wynik w %
13.06.2004	europarlamentarne	-	24	16288	0,27
25.09.2005	parlamentarne (Sejm)	SDPL ⁴	38	19644	0,17
12.11.2006	samorządowe	lokalne ⁵	119	18605	0,31
21.10.2007	parlamentarne (Senat)	-	1	21336	0,13
7.06.2009	europarlamentarne	PdP	25	26002	0,35

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

⁴ Kandydaci Zielonych startowali w ramach Komitetu Wyborczego Socjaldemokracji Polskiej.

⁵ Decyzje o zawarciu bądź nie koalicji z wybranym partnerem podejmowały niezależnie koła lokalne Zielonych 2004. Na samodzielny start zdecydowało się najsilniejsza struktura – warszawska, pozostałe koła zawarły koalicje lokalne lub ich kandydaci startowali z list innych partii: Porozumienia Lewicy i Demokratów (Białystok, Bydgoszcz i Toruń, Gliwice, Katowice, Kraków, Mysłowice, Opole, Szczecin, Toruń), razem z Młodymi Socjalistami (Gdańsk, Wrocław), Partią Demokratyczną (Konin), a także z list lokalnych (Bielsko-Biała, Police, Sosnowiec, Zabrze, Zielona Góra).

Środowisko partii

Do Zielonych 2004 należy obecnie około 250 członków, wliczając w to również osoby współpracujące z partią jako stażyści, sympatycy lub wolni współpracownicy. Najsilniejsze liczebnie koła działają w: Warszawie, Poznaniu, we Wrocławiu i w Gliwicach. Niewielka liczba członków ugrupowania przekłada się na trudności w codziennym funkcjonowaniu – generuje zbyt mało pieniędzy ze składek, ale też niewystarczającą liczbę osób pracujących np. przy kampaniach wyborczych, wreszcie – problemy ze znalezieniem chętnych do startu w wyborach lub do pełnienia funkcji partyjnych.

Znacznie lepiej wyglądała sytuacja Zielonych pod tym względem w początkowym okresie funkcjonowania – w pierwszym roku działalności partia liczyła ponad 500 członków. Największe straty kadrowe przyniosła porażka w wyborach europejskich w 2004 roku, gdy wypisały się osoby rozczarowane brakiem szybkiego sukcesu, a także koalicja z Socjaldemokracją Polską w wyborach do Sejmu i Senatu w 2005 roku, która spowodowała odejście tych członków partii, którzy nie chcieli zaakceptować zawarcia sojuszu z ugrupowaniem o komunistycznym rodowodzie politycznym większości działaczy.

Analizując cechy społeczno-demograficzne członków Zielonych 2004, najbardziej charakterystyczne wydają się:⁶

a. **Niska średnia wieku.** Członkowie partii Zieloni 2004 to ludzie bardzo młodzi – średnia wieku dla delegatów wynosi 32 lata. Jest to zgodne z tezą Ronalda Ingleharta o istnieniu ujemnej korelacji między poparciem dla wartości postmaterialistycznych a wiekiem.⁷ Dla porównania, we wcześniejszych badaniach partii politycznych przeprowadzonych przez Mirosławę Grabowską i Tadeusza Szawiela (również metodą ankietową wśród delegatów na kongresach partii) średnia wieku kształtowała się w przedziale 37-43 lata.⁸ Jednak, ponieważ najstarszą i najmłodszą osobę z delegatów Zielonych dzieli aż 51 lat różnicy (18 i 69 lat), można uznać, że partii udało się przełamać bariery pokoleniowe.

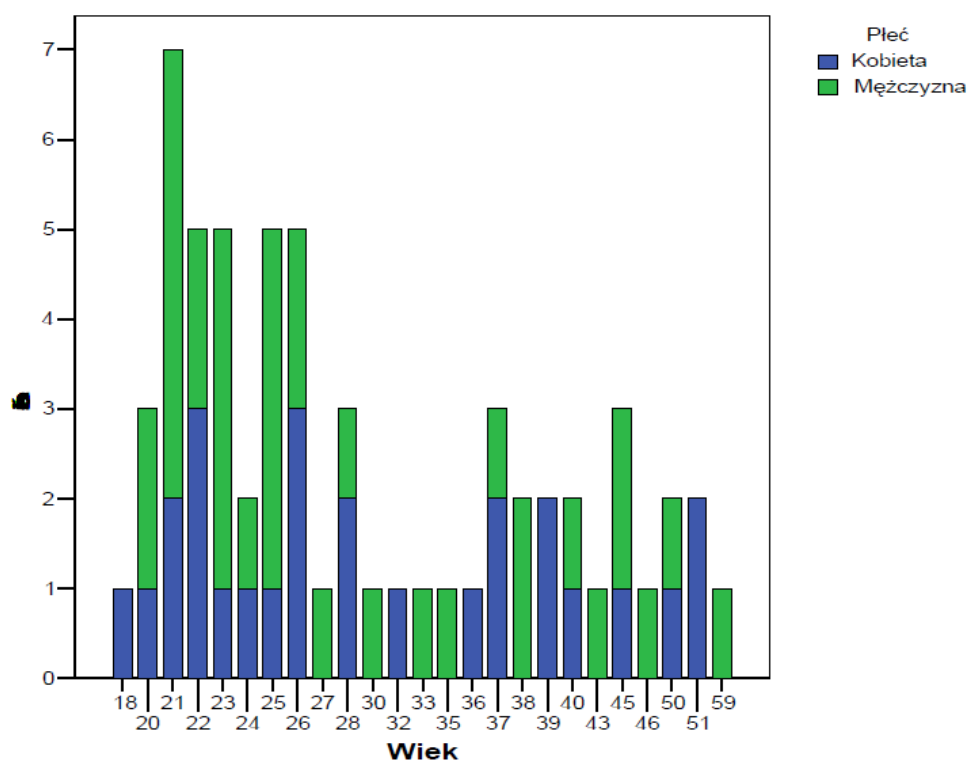
Tym niemniej, silnie reprezentowana jest – co widać na wykresie 1 – grupa ludzi bardzo młodych, sytuujących się poniżej średniej partyjnej. Największe zgromadzenie respondentów występuje w przedziale wiekowym 21–28 lat, w którym jest ich ponad 50%. Jak wynika jednak z dalszych analiz, nie można mówić o wykształceniu się „frakcji młodych” w i tak młodych Zielonych 2004 pod względem wspólnych i odrębnych od innych członków partii poglądów i przekonań.

⁶ Podstawowe dane dotyczące badań: anonimowa anketa, N = 63 (2004), 46 (2006) 42 (2008), dla wszystkich badań stopa zwrotów przekracza 70 proc. Ze względu na podobieństwo zebranych danych pod względem charakterystyk członków Zielonych 2004, wszystkie wykresy prezentowane są dla wyników z 2004 roku.

⁷ R. Inglehart, P. Abramson, *Value Change in Global Perspective*, University of Michigan Press, Ann Arbor 1995, s. 41.

⁸ M. Grabowska, T. Szawiel, *Anatomia elit politycznych. Partie polityczne w postkomunistycznej Polsce 1991-1993*, Wydawnictwo IS UW, Warszawa 1993, s. 31 i nast.

Wykres 1. Struktura wieku członków partii w zależności od płci

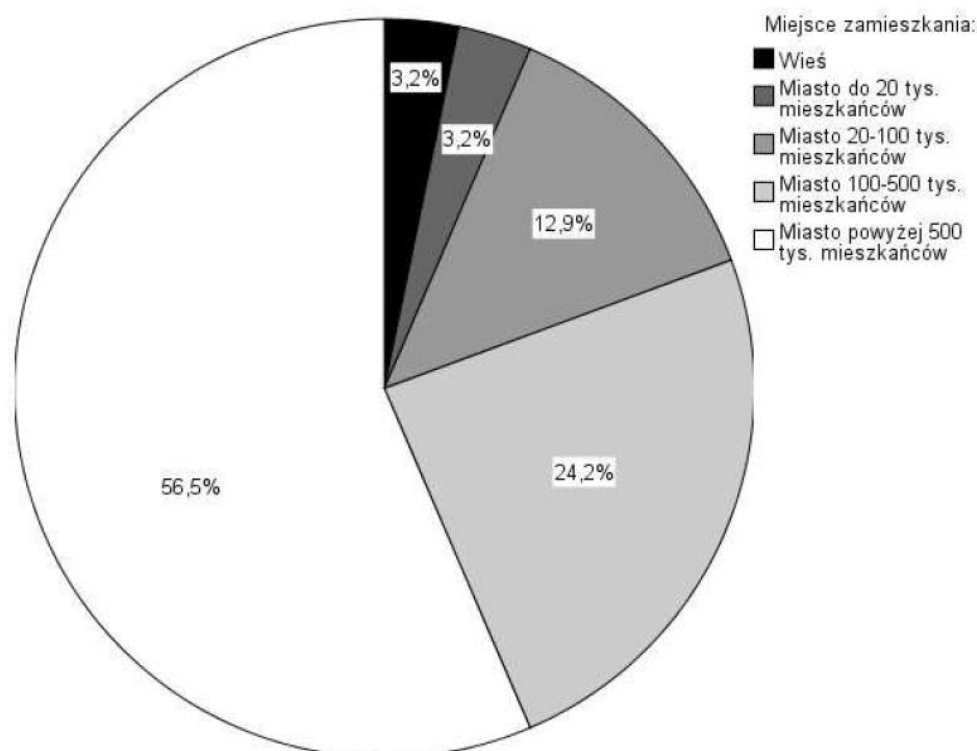

Źródło: Badania własne (ankieta wśród uczestników Walnego Zgromadzenia Delegatów, 2004 r.)

b. **Wysoki poziom uczestnictwa kobiet.** Charakterystyczny dla partii jest bardzo wysoki udział kobiet wśród członków partii – około 40%. (aż 43,5% w 2004 r., potem mniej: dla roku 2006 – 34,8%, dla 2008 – 35%), co jest ewenementem na polskiej scenie partyjnej i zaskakuje zwłaszcza w porównaniu z wynikami uzyskanymi przez Grabowską i Szawiela: wśród badanych przez nich partii około 90% stanowili mężczyźni.⁹

⁹ *Ibidem*, s. 31. i nast.

Wykres 2. Członkowie partii według miejsca zamieszkania

Źródło: Badania własne (ankieta wśród uczestników Walnego Zgromadzenia Delegatów, 2004 r.)

c. **Wielkomijskie pochodzenie.** Większość badanych (68% w pierwszym badaniu, 54,3% w drugim) urodziła się w dużych miastach, powyżej 100 tys. mieszkańców. Stosunkowo mało jest reprezentantów wsi i małych miasteczek poniżej 10 tys. mieszkańców – około 5% dla obu badań. Jeszcze mocniej wielkomijskość Zielonych widoczna jest poprzez miejsce zamieszkania. Aż 80% badanych mieszka obecnie w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców, w tym około 55% w największych z nich – powyżej 500 tys. mieszkańców. Najbardziej widoczne było to podczas kongresu warszawskiego (największe miasto i najliczniejsze koło Zielonych) – wówczas tylko 12,5% delegatów partii było mieszkańcami miast poniżej 100 tys. mieszkańców.

Prawie jedna trzecia badanych zmieniła w ciągu życia miejsce zamieszkania – zazwyczaj z mniejszego miasta lub wsi na większe miasto. Najczęstszym celem przeprowadzek były miasta powyżej 500 tys. mieszkańców, przede wszystkim Warszawa. Wskazuje to na wysoką mobilność w tej grupie.

d. **Przynależność do średnio- i mniej zamożnych grup społecznych.** Jako średni dochód na osobę w rodzinie w 2004 roku najwięcej osób wskazało przedział od 1000 do 2500 zł (około 45% osób), nieco mniej – poniżej tysiąca zł (średnio 35% wskazań dla dwóch pierwszych badań). Odmienne wyniki uzyskane zostały na ostatnim kongresie, gdzie drugą najbardziej liczną kategorią stał się właśnie dochód powyżej 2500 zł, co w części wyjaśniane jest przez większy udział osób z Warszawy, charakteryzującej się wysokimi średnimi dochodami na tle reszty kraju.

e. Wysoki poziom wykształcenia. Tylko jedna osoba spośród badanych delegatów pierwszego kongresu przyznała, że ma wykształcenie podstawowe. Pozostali wskazali średnie – 53% i wyższe – 45%. Dodatkowo, biorąc pod uwagę niską średnią wieku w partii, większość z osób młodych stanowili zapewne studenci i uczniowie (2/3 wśród posiadających wykształcenie średnie nie ukończyło jeszcze 24 lat). Potwierdza to wzrost poziomu wykształcenia w dalszych badaniach: w badaniu z 2006 roku odsetki te wynosiły odpowiednio 30 i 65%, a w badaniu z 2008 roku: 20% dla wykształcenia średniego i aż 80% dla wyższego.

f. Niski poziom religijności. Wśród reprezentantów Zielonych na kongresie w 2004 roku przeważały osoby wierzące i niepraktykujące (44%) oraz niewierzące (39%). Tylko trzy osoby wybrały odpowiedź „wierzący i praktykujący”, przy czym wskazywano (również w późniejszych badaniach), że nie zawsze jest to religia katolicka (np. „wspieram różne ruchy religijne” [resp. 55/04]). W przypadku siedmiu osób, które przekreśliły wszystkie odpowiedzi i dopisały „agnostyk” lub podobne stwierdzenie, stworzona została *post factum* kategoria „agnostycy”. Po zastosowaniu tej kategorii w ankietach z 2006 i 2008 roku, ponad 30% osób tak właśnie się określiło. Wśród pozostałych osób przeważały niewierzące (około 40%).

Zbliżone charakterystyki uzyskane zostały również w badaniach aktywistów Partii Zielonych w krajach Europy Zachodniej.¹⁰

Na pytanie o motywy wstąpienia do Zielonych, zdecydowana większość z badanych przez mnie delegatów w 2004 roku (63%) wskazała „chęć działania na rzecz zmiany społecznej”. Dużo osób (29%) wybrało odpowiedź: „zademonstrowanie poparcia dla ważnych dla mnie wartości”. Na pozostałe opcje z dostępnych, czyli: „zaistnienie w polityce” oraz „poznanie osób o podobnych zainteresowaniach”, padaly nieliczne głosy.

Prawie połowa członków Zielonych 2004 miała już za sobą doświadczenie działalności w organizacjach pozarządowych, wielu z nich (2/5) działało w więcej niż jednej organizacji. Najczęściej wymienianymi dziedzinami działania były organizacje: ekologiczne, pacyfistyczne, ruchu LGBT i feministyczne. Większość członków Zielonych nie odczuwa jednak szczególnej więzi z jednym, konkretnym ruchem spośród wyżej wymienionych – połowa osób w 2004 roku i ponad 2/3 w 2006 roku stwierdziło, że nie czuje się związana z żadnym z nich bądź czuje się związana ze wszystkimi lub większością z nich. Świadczy to o niewytworzeniu się w partii ostrych podziałów czy klik tematycznych. Jedyną „frakcją ideologiczną”, którą można zidentyfikować na podstawie zebranych danych, byli ekolodzy (1/4 badanych w badaniu w 2006 r. wskazała wyłącznie ruch ekologiczny jako „środowisko, z którym czuje się związana”).

Ponadto kilka osób zadeklarowało wcześniejszą przynależność do ruchów lub partii politycznych, przy czym rozrzut ideologiczny był bardzo szeroki: od Solidarności i Konfederacji Polski Niepodległej, przez Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe i Unię Wolności po Unię Pracy i Nową Lewicę.

¹⁰ Por. np. W. Rüdiger, L. Bennie, M. Franklin, *Green Party Members: A Profile*, Delta Publications, Glasgow 1991; M. Klein, J. Falter, *Der lange Weg der Grünen. Eine Partei zwischen Protest und Regierung*, C.H. Beck, München 2003.

Ideologia partii

Programy niemal wszystkich Partii Zielonych na świecie powstały w oparciu o koncepcję Zielonej Polityki (*Green Politics*), będącej zbiorem idei, wartości i praktyk politycznych, których celem jest przyczynianie się do budowy społeczeństwa opartego o zasadę zrównoważonego rozwoju. Korzenie ideologiczne Zielonej Polityki sięgają z jednej strony postulatów nowych ruchów społecznych, działających w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej od lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku, a z drugiej – ekozofii i ekologii głębokiej, rozwijającej się od początku lat siedemdziesiątych.¹¹

Idee Zielonej Polityki zaczerpnięte zostały także z wcześniej istniejących ideologii politycznych, takich jak feminizm, anarchizm czy socjalizm. Feminizm, poza hasłami równouprawnienia kobiet, przyniósł idee konsensualnego modelu podejmowania decyzji, demokracji partycypacyjnej oraz niechęci wobec hierarchicznych struktur w organizacjach. Anarchizm przyczynił się do rozwoju Zielonej Polityki przede wszystkim poprzez idee samowystarczalności i decentralizacji. Z kolei z socjalizmu wywodzi się podejście równościowe, kładące nacisk na redystrybucję dochodów w celu wyeliminowania ubóstwa, a także perspektywa internacjonalistyczna, zwracająca uwagę na konieczność globalnego działania jako warunku osiągnięcia celów.¹²

Podstawowe zasady Zielonej Polityki zawarte są w tzw. Czterech Filarach Partii Zielonych obejmujących: ekologię, sprawiedliwość społeczną, oddolną demokrację i sprzeciw wobec przemocy.¹³ Są one wzajemnie ze sobą powiązane, a nawet częściowo nachodzą na siebie. W ich ramach mieści się większość kluczowych postulatów ekologicznych, pacyfistycznych, feministycznych, ochrony mniejszości i alterglobalistycznych. Znaczące różnice między Zielonymi partiami znajdziemy jednak w ich programach gospodarczych: od ugrupowań typu *green-green* – partii czystej ekologii, koncentrujących się niemal wyłącznie na kwestiach środowiskowych, poprzez zielonych liberalistów, do najbardziej popularnego modelu, czyli *red-green* – zielonych socjaldemokratów, który to model najbliższy jest Zielonym 2004.

Zielona gospodarka w programie Zielonych 2004 to koncepcja krytyczna wobec ekonomii neoliberalnej, która kierując się wąsko rozumianym zyskiem, prowadzi do szeregu negatywnych zjawisk społecznych (jak wzrastające rozwarstwienie społeczeństwa, konflikty społeczne, łamanie praw człowieka, likwidacja kulturowej i ekonomicznej różnorodności) i przyrodniczych (zanik różnorodności biologicznej, niszczenie środowiska i szybkie kurczenie się surowców nieodnawialnych). Zadaniem polityki gospodarczej jest realizacja ekonomicznej sprawiedliwości (wewnątrzpokoleniowej, międzypokoleniowej i międzygatunkowej) i stworzenia społeczeństwa równych możliwości. Zieloni postulują powrót do prymatu państwa nad ekonomią. Państwo powinno być gwarantem podstawowych wartości, takich jak prawa człowieka (w tym prawa przyszłych pokoleń do czystego środowiska), a także powinno „uspołecznić” rynek, aby indywidualne zyski jednostek nie powodowały strat wspólnoty.

¹¹ J. Burchell, *The Evolution of Green Politics: Developmental Change Within European Green Parties*, James & James/Earthscan, London 2002, s. 8 i n.

¹² A. Carter, *Towards a Green Political Theory*, [w:] A. Dobson, P. Lucardie (red.), *The Politics of Nature. Exploration in Green Political Theory*, Routledge, London 2002, s. 39–40.

¹³ N. Carter, *The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy*, Cambridge University Press, Cambridge 2001, s. 41.

W odróżnieniu od bardzo wolnościowego programu światopoglądowego, koncepcja zielonej gospodarki ma charakter dość interwencjonistyczny, co zakłada istnienie silnych instytucji państwowych. Program partii nie pozostawia miejsca na całkiem swobodne działanie rynku, uznając, że nie jest on w stanie sam się regulować. Wszelkie kryzysy w gospodarce uznawane są za efekt niedoskonałości procesów wymiany, a nie rezultat zaburzających działań instytucji państwowych. Koncepcja mocnego państwa łagodzona jest poprzez wskazanie na silną pozycję organizacji pozarządowych i innych zrzeszeń obywatelskich, z którymi państwo powinno współpracować w realizacji działań politycznych.

Wśród członków partii panuje dość duża zgodność jeśli chodzi o liberalizm światopoglądowy, zwłaszcza w odniesieniu do kwestii silnie akcentowanych w programie partii. Zgodnie z odpowiedziami badanych w 2008 r., zdecydowana większość popierała takie rozwiązania jak prawo do małżeństw dla osób tej samej płci czy instytucjonalne gwarancje równego udziału obu płci w Sejmie (obie kwestie zyskały ponad 90% wskazań na „tak”). Jednak już w przypadku legalizacji konsumpcji i obrotu narkotykami zdania były podzielone, z pewną przewagą opcji liberalnej.

W kwestiach gospodarczych wśród Zielonych raczej przeważają socjaldemokraci. O ile przy wyborze między niskimi podatkami a szeroką pomocą socjalną prowadzoną przez państwo przewaga osób optujących za opcją socjalną jest niewielka (55%), to już za podatkiem progresywnym (w opozycji do liniowego) opowiada się aż 80% badanych (badanie z 2006 r.). Zdecydowana większość (ponad 3/4) Zielonych ankietowanych w 2008 r. opowiedziała się przeciwko zniesieniu barier dla wolnego handlu, a także przyznała państwu prawo do kontroli strategicznych gałęzi gospodarki. Niemal wszyscy uważają, że należy rozszerzyć prawa pracownicze i wzmocnić związki zawodowe. Brakuje zgody w przypadku takich kwestii jak prywatyzacja systemu ochrony zdrowia czy też zniesienie obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnych.

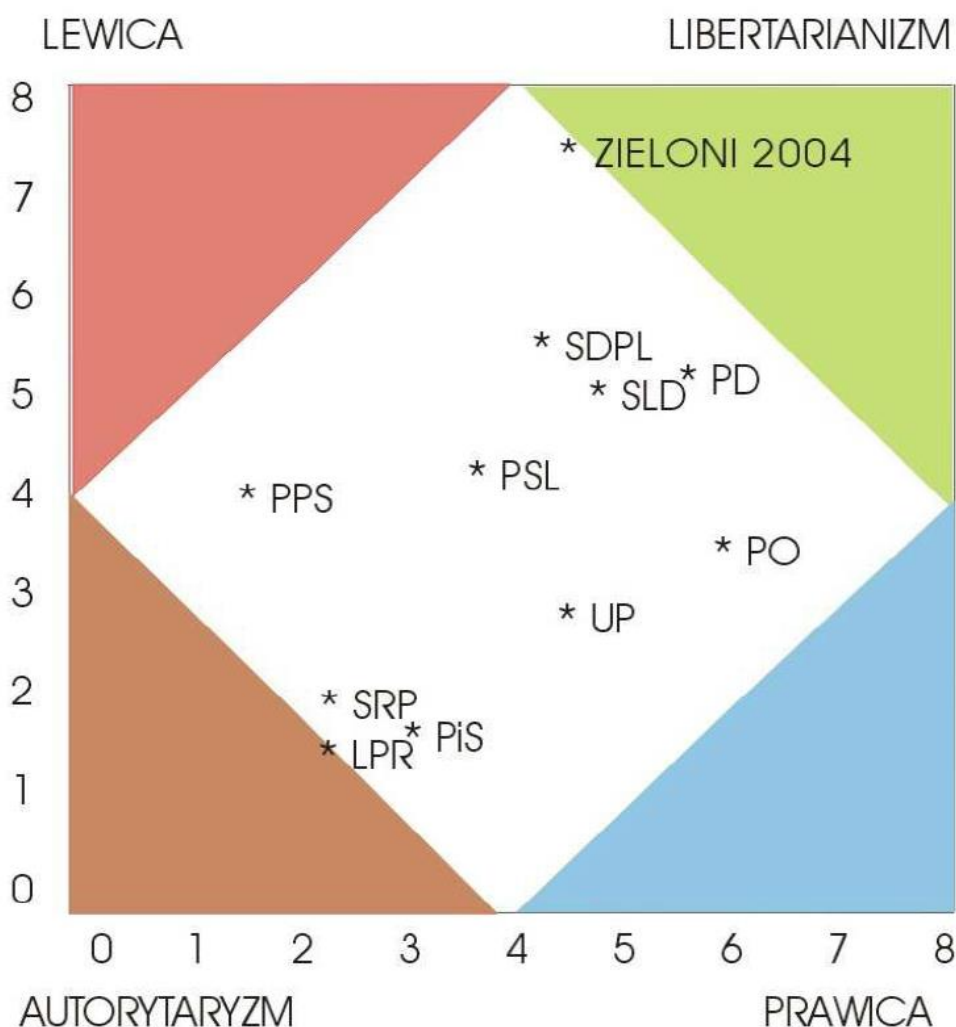
Zieloni 2004 na polskiej scenie politycznej

Tradycyjną metodą analizy usytuowania partii na scenie politycznej jest umiejscowienie jej na skali lewica-prawica i określenie dystansu ideologicznego w stosunku do pozostałych ugrupowań. Metoda ta nie w pełni jednak oddaje specyfikę partii lewicowo-libertariańskich. Zieloni 2004 – według własnych deklaracji – łączą w swoim programie postulaty charakterystyczne dla różnych nurtów politycznych (przytaczając samoidentyfikacje badanych: „Ze względów społecznych na pewno lewicowe. Ze względów ekonomicznych – trzecia droga” [resp. 19/06]; „*√lewica + prawica*” [resp. 26/06]; „konglomerat poglądów liberalnych, lewicowych i konserwatywnych” [resp. 38/06]). Przeważa jednak utożsamianie się z lewicą, przy zaznaczeniu różnic („częściej są bliżsi lewicy, choć np. ochrona środowiska często ma wymiar »konserwatywny«” [resp. 24/06], „Na lewicy, z wyjątkiem określonych kwestii” [resp. 30/06]). Duża część badanych widzi w Zielonych 2004 kategorię polityczną samą w sobie, niemożliwą do zaklasyfikowania przy użyciu tradycyjnego podziału na lewicę i prawicę („Zieloni stanowią odrębną »orientację polityczną«” [resp. 36/06]; „nie lewica, nie prawica, nie centrum – z przodu” [resp. 24/06]; „Zieloni są zieloni. Nie ma ich na

tej skali.” [resp. 34/06]; „Zieloni mają nową perspektywę polityczną - alterglobalistyczną, zajmującą się zrównoważonym rozwojem.” [resp. 45/06].

Z tego względu w badaniu z 2008 roku, zamiast stosowanego wcześniej schematu lewica-prawica, wykorzystany został diagram dwuwymiarowy w kształcie zaproponowanym przez Davida Nolana¹⁴ i stosowanym później m.in. w badaniach nad partiami ekologicznymi przez Herberta Kitschelta.¹⁵ Jego osie reprezentują poziomy dwóch typów wolności: osobistej (oś wertykalna) i ekonomicznej (oś horyzontalna).

Wykres 3. Rozmieszczenie polskich partii politycznych na osiach wolności osobistej (pionowa) i ekonomicznej (pozioma) w opinii Zielonych 2004

Źródło: Badania własne (ankieta wśród uczestników Walnego Zgromadzenia Delegatów, 2008 r.)

¹⁴ D. Nolan, *Classifying and analyzing politico-economic systems*, „The Individualist” 1971, nr 1, s. 8.

¹⁵ H. Kitschelt, A. McGann, *The Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*, University of Michigan Press, Ann Arbor 1995, s. 15 i n.

Umieszczenie partii na wykresie wskazuje na jej ideologię:

- a. **lewicową** (górną lewą część, a więc wysoki poziom wolności osobistej i niski ekonomicznej),
- b. **libertariańską** (górną prawą część),
- c. **prawicową** (dolną prawą część),
- d. **populistyczną lub autorytarną** (dolną lewą część).

Oczywiście partie umieszczone na środku diagramu określić możemy jako centrowe. Wykres 3 przedstawia, w jaki sposób Zieloni rozmieścili partie polityczne, także swoją, na schemacie dwuosiowym.

Jak możemy odczytać z wykresu, zdaniem Zielonych, centrum polskiej sceny politycznej wyznacza Polskie Stronnictwo Ludowe. Powyżej – a więc w obszarze większej wolności osobistej – umieszczone zostały partie tradycyjnie uznawane za lewicowe i centrolewicowe, poniżej – centroprawicowa Platforma Obywatelska oraz prawicowi koalicjanci rządowi w V kadencji Sejmu. Natomiast, gdy rozważana jest skala wolności ekonomicznej, tradycyjna prawica postrzegana jest jako najmniej wolnościowa (a więc – w ujęciu schematu lewica-prawica – lewicowa). W rezultacie otrzymujemy diagram bez skrajności, w którym poza rozbudowanym centrum mieszczą się zaledwie cztery partie: trzy bliskie autorytaryzmowi (LPR, Samoobrona RP, PiS) i jedna lewicowo-libertariańska (Zieloni 2004).

Swoją partię Zieloni 2004 ulokowali wysoko na skali wolności osobistej, natomiast rozkład odpowiedzi w ramach osi wolności ekonomicznej wskazuje na dwa główne typy przekonań: sytuujący ich w centrum albo na skrajnej lewicy. Tak więc członkowie Zielonych mają zbliżony, bardzo liberalny pogląd na sferę obyczajową, obejmującą wolności osobiste, natomiast co do sfery gospodarczej można wyróżnić wyraźne dwa nurty: socjalny (silniejszy) i liberalny.

Rozbieżności między odpowiedziami odnośnie rozmieszczenia poszczególnych partii na skali wolności ekonomicznej są – w przypadku większości ugrupowań – większe niż w przypadku wymiaru światopoglądowego. Występowanie trudności z jednoznaczną oceną nie dziwi jednak w sytuacji, gdy najsilniejsze spory polityczne pomiędzy dużymi polskimi partiami toczą się na tematy ideologiczno-historyczne. Ciekawy jest natomiast sam układ ugrupowań w ramach diagramu, układający się w widoczną linię autorytaryzm-libertarianizm, a nie klasyczną lewica-prawica. Świadczy to o faktycznym postrzeganiu przez Zielonych polskiej sceny politycznej w nietradycyjny sposób. Wydaje się jednak również, że pewną rolę odegrały pozytywne konotacje słowa „wolność”, której to cechy badani nie chcieli przyznawać partiom, do których żywią najbardziej negatywne emocje. Skutkiem tego było przypisywanie niskim ocenianym partiom – czyli tym mniej liberalnym światopoglądowo – również niskiego poziomu na wymiarze wolności ekonomicznej.

Bibliografia

- Brzeziecki Andrzej, *Czarni, czerwoni, niebiescy, zieloni*, „Tygodnik Powszechny” 2003, nr 43 (2833).
- Burchell Jon, *The Evolution of Green Politics: Developmental Change Within European Green Parties*, James & James/Earthscan, London 2002.
- Carter Alan, *Towards a Green Political Theory*, (w:) Dobson Andrew, Lucardie Paul (red.), *The Politics of Nature. Exploration in Green Political Theory*, Routledge, Londyn 2002.
- Carter Neil, *The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy*, Cambridge University Press, Cambridge 2001.
- Duverger Maurice, *Political parties. Their organization and Activity in the Modern State*, Methuen & Co. Ltd, London 1955.
- Grabowska Mirosława, Szawiel Tadeusz, *Anatomia elit politycznych. Partie polityczne w postkomunistycznej Polsce 1991-1993*, Wydawnictwo IS UW, Warszawa 1993.
- Inglehart Ronald, Abramson Paul, *Value Change in Global Perspective*, University of Michigan Press, Ann Arbor 1995.
- Kitschelt Herbert, McGann Anthony, *The Radical Right in Western Europe: A Comparative Analysis*, University of Michigan Press, Ann Arbor 1995.
- Klein Markus, Falter Jürgen, *Der lange Weg der Grünen. Eine Partei zwischen Protest und Regierung*, C.H. Beck, München 2003.
- Nolan David, *Classifying and analyzing politico-economic systems*, „The Individualist” 1971, nr 1.
- Państwowa Komisja Wyborcza, *Wykaz partii politycznych*,
<http://www.pkw.gov.pl/pkw2/redir.jsp?place=galleryStats&id=129644>, dostęp: 23.03.2010.
- Rüdiger Wolfgang, Bennie Lynn, Franklin Mark, *Green Party Members: A Profile*, Delta Publications, Glasgow 1991.